

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ КОРХОНАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ СОЛИҚ ИМТИЁЗЛАРИ ВОСИТАСИДА ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ МАСАЛАЛАРИ

Аманов Акрам Мирзаевич

ТДИУ, "Солиқ ва солиққа тортиш" кафедраси профессори

Аннотация: *Мазкур мақолада қишлоқ хўжалиги корхоналарини солиққа тортиш амалиётидаги ислохотлар, уларнинг самарадорлиги таҳлил қилинган. Аграр соҳани ривожлантириш мақсадида ишлаб чиқилган меъёрий ҳужжатлар ўрганилиб, қишлоқ хўжалиги корхоналарини ва уларда фаолият олиб бораётган ишчи-хизматчиларни адолатли солиққа тортиш юзасидан таклиф ва тавсиялар келтирилган.*

Калит сўзлар: *Қишлоқ хўжалиги, қишлоқ хўжалиги корхоналари, кластерлар, фермер хўжаликлари, солиққа тортиш тизими, фойда солиғи, қўшилган қиймат солиғи, ер солиғи, солиқ ставкалари.*

Аннотация: *В данной статье анализируются реформы в практике налогообложения сельскохозяйственных предприятий и их эффективность. Изучены нормативные документы, разработанные в целях развития аграрного сектора, даны предложения и рекомендации по справедливому налогообложению сельскохозяйственных предприятий и работающих в них работников.*

Ключевые слова: *Сельское хозяйство, сельскохозяйственные предприятия, кластеры, фермерские хозяйства, система налогообложения, налог на прибыль, налог на добавленную стоимость, земельный налог, налоговые ставки.*

Annotation: *This article analyzes reforms in the practice of taxation of agricultural enterprises and their effectiveness. Regulatory documents developed for the purpose of development of the agrarian sector were studied, suggestions and recommendations were made regarding the fair taxation of agricultural enterprises and the workers working in them.*

Keywords: *Agriculture, agricultural enterprises, clusters, farms, taxation system, profit tax, value added tax, land tax, tax rates.*

Янги Ўзбекистон иқтисодиётини модернизация қилиш шароитида қишлоқ хўжалиги корхоналарини солиққа тортиш, улар фаолиятини солиқ имтиёзлари ва преференциялар орқали қўллаб-қувватлаш, солиқ маъмурчилигини янада соддалаштириш каби масалалар муҳим аҳамият касб этмоқда. Қишлоқ хўжалиги корхоналаридан солиқлар ва мажбурий тўловларни ундириш услубияти иқтисодий ислохотларнинг ҳар бир босқичда такомиллаштирилиб келинмоқда. Ҳозирги кунда қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчиларининг бир қисми, яъни суғориладиган ер участкасининг ҳажмидан келиб чиққан ҳолда солиқларни тўлаб келмоқдалар.

Кейинги йилларда Муҳтарам Президентимиз раҳбарлигида қишлоқ хўжалигида чуқур таркибий ислохотларни амалга ошириш белгилаб берилди.

Жумладан, қишлоқ хўжалигида бозор муносабатларини жорий этиш, қайта ишлаш ва экспорт инфратузилмасини ривожлантириш, фермер ва деҳқонларнинг даромадини ошириш юзасидан аниқ чора тадбирлар олиб борилмоқда.

Халқимиз, давлатимиз Янги Ўзбекистон пойдеворини жадаллик билан бунёд этмоқда. Барча соҳа ва тармоқлар Президентимиз илгари сурган “Инсон қадри учун” тамойили асосида тубдан ислоҳ қилиняпти.

Янги Ўзбекистон, энг аввало, янгича иқтисодий муносабатлар, янгича иқтисодий дунёқараш демакдир. Шу боис мамлакатимиз иқтисодий тизими тўлиқ қайта қуриляпти, бозор механизмлари тизимли жорий этилмоқда. Хусусан, кейинги йилларда республикаимиз қишлоқ хўжалигига бозор иқтисодиётига хос ёндашув ва моддий рағбатлантириш механизмлари жорий этилиши бошланди. Аграр секторни ялпи ва тизимли трансформатсия қилишдан кўзланган мақсад эса соҳа самарадорлигини ошириш, дастурхонимиз тўкинлигини таъминлашдир.

Мамлакатимизда бугунги кунда ер ўзининг ҳақиқий эгасини топиб, фермерлик ҳаракати юртимиз тараққиётида ҳал қилувчи куч бўлиб майдонга чиқаётгани, далада ишлайдиган ҳар бир одамда ўз меҳнатидан манфаатдорлик ҳиссини кучайтириб, келажакка ишончи янада мустаҳкамланиб бораётгани, фақатгина қишлоқ хўжалигини эмас, балки бутун ҳаётимизни тубдан ўзгартирмоқда. Бошқа соҳалар сингари аграр тармоқнинг ҳам бугунги шиддатли замон билан ҳамнафаслигини таъминлаш, деҳқону миришкорларимиз, фермерларимиз томонидан этиштирилаётган маҳсулотларнинг жаҳон бозоридан муносиб ўрин эгаллашига эришишга қаратилган чора-тадбирлар изчиллик билан амалга оширилмоқда.

Қишлоқ хўжалигида мавжуд муаммолар ва уларнинг ечимларини ҳуқуқий асосларини яратиш, иқтисодиётимизни, жумладан, қишлоқ хўжалиги соҳасини модернизация ва диверсификация қилиш, озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш, фермер, кластер ҳамда кооперацияларни молиявий қўллаб-қувватлаш масаласига ҳар доимгидан ҳам кўпроқ аҳамият берилмоқда. Хусусан, 2020 йил қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг 5 та Қонуни, Президентнинг 12 та Фармони ва 30 дан ортиқ Қарори ҳамда ҳукуматнинг кўплаб Қарорлари айти шу йўналишга қаратилганлиги ҳам фикримизнинг яққол далилидир.

Бу борада алоҳида таъкидлашимиз лозимки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида"ги Фармонини ҳақиқатан ҳам ўз вақтида қабул қилинган ҳужжат деб айтишимиз мумкин.

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги соҳасида туб бурилиш ясашга қаратилган мазкур Стратегия 9 та устувор йўналишларни ўз ичига қамраб олиб, қуйидаги долзарб масалаларнинг асосий ечими бўлиб хизмат қилади.

- аҳолининг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш;
- қулай агробизнес муҳитини ва қўшилган қиймат занжирини яратиш;
- соҳа бошқарувида давлат иштирокини камайтириш ва инвестициявий жозибадорликни ошириш;
- табiiй ресурслардан оқилона фойдаланиш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш;
- бошқарувнинг замонавий тизимларини ривожлантириш; тармоқни қўллаб-қувватлашга йўналтирилган давлат харажатларини босқичма-босқич диверсификация қилиш;
- қишлоқ хўжалигида илм-фан, таълим, ахборот ва маслаҳат хизматлари тизимини ривожлантириш;
- қишлоқ ҳудудларини ривожлантириш;
- тармоқ статистикасининг шаффоф тизимини яратиш каби масалалар белгилаб берилган.

Шунингдек, 2022-2026 йилларга мўлжалланган Тараққиёт стратегияси⁹³ доирасида белгиланган пахта ва бошоқли дон экиладиган майдонларни қисқартириш, бўшаган ерларга картошка, сабзавот, озуқа ва ёғ олинадиган экинларни экиш, шунингдек, янги интенсив боғ ва узумзорларни жойлаштириш, кўп тармоқли фермер хўжаликларини рағбатлантириш ва ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини чуқур қайта ишлашга ихтисослашган қайта ишлаш корхоналарини ташкил этиш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сақлаш, ташиш ва сотиш, агрокимё, молиявий ва бошқа замонавий бозор хизматлари кўрсатиш инфратузилмасини янада кенгайтириш каби вазифалар муҳим аҳамият касб этмоқда.

Қишлоқ хўжалигида ер ресурсларидан оқилона ва самарали фойдаланиш, бўш турган ер участкаларини тезроқ иқтисодий оборотга киритиш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи хўжаликлар фаолиятини рағбатлантириши учун ҳукуматимиз томонидан бир қатор тартиб-таомиллар амалиётга жорий этилди. Жумладан:

-электрон онлайн аукцион савдосини ўтказиш тўғрисидаги хабарномани эълон қилиш муддати 15 кундан 5 кунга, такрорий савдоларда -5 кундан 1 кунга қисқартирилди;

-такрорий савдоларда фақат бир нафар талабгордан ариза келиб тушган тақдирда, унга ушбу савдода эълон қилинган нархда лотни ихтиёрий сотиб олиш таклиф этилади;

-ҳар такрорий савдода лот нархи 10 фоиздан босқичма-босқич бошланғич нархнинг 20 фоизига тушганига қадар пасайтирилади.

-2025 йил 1 апрелдан бошлаб барча ҳудудларда қишлоқ хўжалигига мўлжалланган барча турдаги ерларни ижарага бериш бўйича ўтказиладиган электрон онлайн аукцион савдоларида ер участкасига ижара ҳуқуқини олиш

⁹³ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “Янги Ўзбекистоннинг 2022-2026 йиллардаги тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармони билан тасдиқланган.

учун тўловларни бўлиб-бўлиб тўлаш ва тўлов тўлиқ тўланганда чегирма бериш тартиби бекор қилинди, ушбу тўловлар 15 иш куни ичида тўлиқ тўланиши шартлиги белгиланди.

Қишлоқ хўжалиги хўжалиги корхоналари фаолиятини қўллаб-қувватлаш ҳамда рағбатлантиришга хизмат қиладиган қуйидаги таклиф ва тавсиялардан солиқ амалиётида фойдаланиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади:

➤ ҳудудлар кесимида тасарруфидаги суғориладиган ерлар ҳажмидан келиб чиқиб, фойда ва қўшилган қиймат солиғи тўлаётган фермер хўжаликларининг фақат пахта ҳамда ғалла етиштиришда фойдаланаётган ерлари ҳажмини ер солиғи тўлашдан тўлиқ озод қилиш ва мазкур (озод қилинган) маблағни ер бонитетини яхшилаш чора-тадбирларига сарфлаш лозим;

➤ қишлоқ хўжалиги товарлари ишлаб чиқарувчи корхоналарга фойда бўйича "нол" фоиз миқдорида ставка жорий қилинган. Мазкур солиқ ставкасининг қўлланилиши учун қишлоқ хўжалиги товарлари ишлаб чиқарувчилари реализация қилган қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ҳажмида ўзи ишлаб чиқарган қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ҳажми 90 фоиздан ортиқни ташкил этиши белгиланган. Бизнингча қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ҳажмида ўзи ишлаб чиқарган қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ҳажми 50 фоиздан ортиқни ташкил этиши лозим деб белгилаш мақсадга мувофиқдир. Бу қишлоқ хўжалиги корхоналари трансформациялашувини янада тезлаштиришга хизмат қилади;

➤ пахта ва (ёки) ғалла етиштиришга ихтисослашган қишлоқ хўжалиги хўжалиги корхоналари ишчи ва хизматчиларининг (доимий ёки мавсумий ишлашидан қатъий назар) меҳнатга ҳақ тўлаш тарзидаги ҳамда моддий наф тарзидаги даромадларини жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғидан озод қилиш керак. Бу чора-тадбир соҳада ишлаётган ишчи ва хизматчиларнинг моддий манфаатдорлиги ошишига ҳамда кадрлар қўнимсизлигига барҳам беришга шароит яратади.

Аграр соҳа вакиллари учун солиқ сиёсатида киритиладиган ўзгартиришлар, яъни тадбиркорлик субъектлари ва уларда фаолият юритаётган ишчи хизматчилар зиммасидаги солиқ юкининг камайтирилиши бевосита хуфёна иқтисодиётнинг қисқаришига ва келажақда давлат бюджети даромадлари кўпайишига хизмат қилади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. "Қишлоқ хўжалигида аҳоли бандлигини ошириш ва ер участкаларидан самарали фойдаланиш чора-тадбирлари тўғрисида" ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори, 2023 йил 23 феврал, ПҚ-69-сон.

2. Аманов А.М. Определение налоговой задолженности // Вестник современной науки. Научно-теоретический журнал. №4. 2016. Часть 1. Стр. 77-79

3. Аманов А.М. Приоритетные направления совершенствования налоговой системы Республики Узбекистан // ЭКОНОМИКА И БИЗНЕС: теория и практика журнал. №5. 2017. Стр. 17-20.

4. Аманов А.М. Сельское хозяйство республики узбекистан в условиях цифровизации экономики // «Интернаука»: научный журнал – № 19(195). Часть 4. Москва, Изд. «Интернаука», 2021. Стр. 16-19.